

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Українського державного
університету

Імени Михайла Драгоманова
доктор фізико-математичних наук,
професор

Г.М. Торбін

2024 р.

ПРОГРАМА

**вступного випробування зі спеціальності
з дисципліни «Філософська антропологія»
для вступників на третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
для здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
галузь знань 03 Гуманітарні науки
спеціальність 033 Філософія**

Київ – 2024

Програма вступного випробування зі спеціальності з дисципліни «Філософська антропологія» для вступників на третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти для здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 033 Філософія – К.: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024.

Укладачі:

Кандидат філософських наук, доцент Гончаренко Катерина Сергіївна, в.о. завідувача кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Доктор філософських наук, професор Глушко Тетяна Петрівна, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Кандидат філософських наук, доцент Матюшко Богдан Костянтинович, доцент кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

**Рекомендовано Вченою радою УДУ імені Михайла Драгоманова
(протокол №8 від 28 березня 2024 р.)**

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

Вступники на програму підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для здобуття ступеня доктора філософії PhD в УДУ імені Михайла Драгоманова зі спеціальності «Філософія (філософська антропологія)» складають усний іспит з дисципліни «Філософська антропологія» та готують письмово реферат на тему майбутнього дослідження.

Білеті розроблені на основі програми для вступників до аспірантури відповідно до правил прийому Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Білеті для складання іспиту мають три теоретичні питання.

Метою програми вступного іспиту є оцінювання рівня знань з філософської антропології, розуміння питань сутності людини, загальної теоретико-методологічної підготовки та вміння вступником до аспірантури на спеціальність 033 «Філософія» використати наявні знання для пояснення актуальних світоглядних проблем сучасності.

У вступників мають бути сформовані наступні практичні навички:

- вони мають володіти спеціальною філософською термінологією, категоріально-понятійним апаратом;
- опанувати методику філософського аналізу сутності людини;
- удосконалити вміння вести філософський діалог та філософський диспут в цілому;
- розвинути особистісну потребу у проведенні наукових досліджень як подальшій самореалізації;
- ґрунтовно зрозуміти потребу реалізації філософської культури в процесі власної професійної діяльності.

При цьому вступники мають знати наступне:

- місце філософської антропології у колі інших теоретичних розділів філософії;
- розуміти філософську антропологію як засіб критичного дослідження та вирішення проблем сутності людини;
- основні історичні етапи та теоретичні здобутки філософського осмислення сутності людини;
- сучасні тенденції у розвитку світової філософсько-антропологічної думки;
- основні філософсько-антропологічні концепції та теорії.

На основі цих знань у вступників повинні бути сформовані наступні вміння:

- аналізувати провідні проблеми філософської антропології як теоретичного розділу філософії порівняно з іншими;
- порівнювати між собою провідні філософсько-антропологічні вчення;
- ґрунтовно осмислювати проблематику основних історичних етапів розвитку філософсько-антропологічної думки;
- аналізувати провідні філософсько-антропологічні вчення у контексті власного наукового дослідження;
- визначати і аналізувати контексти виникнення і розвитку провідних філософсько-антропологічних концепцій та теорій;
- ґрунтовно опрацьовувати матеріал і проводити критичну роботу з філософськими та іншими науковими текстами.

Реферат – це науковий текст, підготовлений вступником, в якому обґрунтовується тематика його майбутнього дисертаційного дослідження, вказується його актуальність, стан розробки проблеми та перспективи подальшого дослідження тощо. Рекомендації до написання реферату див. у Додатку 1.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ НА ВСТУПНОМУ ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ

<i>За шкалою університету</i>	<i>Визначення рівня знань вступника</i>	<i>Характеристика відповідей абітурієнта на питання теоретичного змісту</i>
0-59 бали	Низький (незадовільно)	Вступником не виконано три та більше вимог для отримання найвищого балу та допущені значимі помилки під час відповіді, внаслідок чого вступник прийшов до неправильних висновків або ж висловлював свою позицію апелюючи тільки до власних переконань, а не авторитетних джерел; зміст відповіді демонструє незнання вступником необхідного для подальшої наукової роботи філософсько-антропологічного матеріалу. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється вступникам, які не здатні продовжувати навчання або розпочати професійну діяльність після закінчення навчання без додаткових занять за відповідною програмою.
60-69 балів	Задовільний (задовільно)	Вступником не виконано три вимоги для отримання найвищого балу; зміст відповіді, аргументи, висновки відповіді не є правильними чи загальновизнаними за відсутності у відповіді доказів і раціональних аргументів на їхню користь. Як правило, оцінка «задовільно» виставляється вступникам, які допустили незначні огріхи у відповідях при складанні іспиту чи при виконанні екзаменаційних завдань, але мають необхідні знання і спроможні з допомогою викладача виправити допущені помилки. Оцінка «задовільно» виставляється вступникам, які за умов ознайомлення із загальними положеннями дисципліни допускають логічні помилки у висвітленні її проблемних аспектів, але при цьому виявляють здатність виправляти допущені помилки за допомогою викладача.
70-89 балів	Достатній (добре)	Вступником не виконано хоча б одну з вимог для отримання найвищого балу, допущені помилки під час наведення аргументації чи посилання на літературу, що впливає на логіку та висновки під час відповіді.
90-100 балів	Високий (відмінно)	Вступником продемонстровано повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання білету; показано творчі здібності у процесі викладу проблеми; проаналізовано увесь необхідний для вкладу проблеми перелік категорій; засвідчено вміння користуватися методами філософського осмислення сутності людини; розуміння наявних у сучасному соціокультурному бутті проблем та окреслено шляхи їхнього вирішення.

Тривалість підготовки до усної відповіді на фаховому випробуванні може становити 30-40 хвилин.

Максимальна кількість набраних балів на фаховому випробуванні за умови правильних відповідей на всі запитання – 100.

В умовах аудиторного складання вступних іспитів:

Вступникам забороняється заходити до аудиторії, в якій проводиться екзамен, після 30 хвилин з початку його проведення. Вступникам не дозволяється залишати екзаменаційну аудиторію протягом перших 30 хвилин іспиту, за винятком, якщо вони завершили всі передбачені іспитом процедури і на цій підставі отримали дозвіл екзаменатора.

Вступникам забороняється брати до екзаменаційної аудиторії будь-які книги, зошити, папери, а також портфелі, сумки, інші речі, в яких ці книги або папери можуть знаходитися.

Будь-який вступник, який здійснив:

а) спробу занести ці речі до екзаменаційної кімнати або ж скористатися цими матеріалами під час іспиту;

б) спробу отримати безпосередньо чи опосередковано допомогу іншого слухача, або допомогти іншому вступникові, буде позбавлений права складати іспит. На вимогу екзаменатора такий вступник має залишити екзаменаційну аудиторію.

Під час проведення іспиту вступникам забороняється спілкуватися одним з одним. Всі питання з'ясовуються через екзаменатора.

Оцінювання рівня знань вступників проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань вступника виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей вступників. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім вступникам, хто брав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

В умовах дистанційного складання вступних іспитів (online):

Вступний іспит проводиться з використанням платформи Google-meet, посилання на зустріч надсилається всім вступникам та членам екзаменаційної комісії за 24 години до екзамену. Співбесіда з кожним вступником проводиться згідно з питаннями його білету, одночасно усіма викладачами, які задіяні у роботі приймальної комісії. Номер білету вступника визначається засобами ресурсу Randomizer.

Оцінювання рівня знань вступників проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань вступника виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей вступників. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії всім вступникам, які брали участь у випробуванні, після закінчення іспиту.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІСПИТУ

Фахова комісія аналізує результати іспиту методом експертної оцінки й колегіально приймає рішення: про «рекомендовано до зарахування» або «не рекомендовано до зарахування».

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (ІСПИТУ)

4.1. Місце філософської антропології в структурі філософського знання.

4.1.1. Філософська антропологія, її походження, проблематика та функції.

Філософська антропологія в контексті інших розділів філософії. Засновники філософської антропології (М. Шелер і Г. Плеснер). Виникнення «філософської антропології» як окремого напрямку та традиції (А. Гелен, Е. Ротхаккер). Зв'язок філософської антропології з дослідженнями у сфері релігії, науки та міфології. Зв'язок філософської антропології з дослідженнями у сфері мистецтва, моралі і права. Метафізика та філософська антропологія. Філософсько-антропологічна проблематика Стародавності, Середніх віків, Відродження і Нового часу. Передісторія сучасної філософської антропології на межі XIX – XX століть

(К. Маркс, Ф. Ніцше, В. Дильтай). Сучасний статус філософської антропології як трансцендентальної антропології. Переосмислення метафізичних засад антропології: антропологія та онтологія (М. Шелер, М. Гайдеггер). Насущність осягнення таїни людського. Спосіб осмислення людини, в якому реалізується спроба торкнутися людської сутності. Різні роди антропології. Неспеціалізованість людини і двоїстість людини як сфера філософської антропології. Запитування філософської антропології: загадковість людини для самої себе, відмінність людини від інших живих істот. Абсолютизація виявів людини. Справжня позиція людини. Історичні уявлення про людину (*zoon politicon, homo sapiens, homo faber, sapiens–demens, animal rationale, tool making animal, zoon symbolicum*). Міра осягнення питання «*що таке людина?*». Парадоксальний спосіб буття людини.

4.1.2. Природні та метафізичні виміри людини. Версії антропогенезу. Релігійна версія походження людини. Незапрограмованість людини Богом. Людина як образ і подоба Божа. Природничо-наукові версії походження людини. Натуралістична концепція Ч. Дарвіна. Людина як результат природного відбору. Трудова версія походження людини. Символічні версії походження людини. Супранатуралістичні версії походження людини. Космічна версія походження людини. Стадія ноосфери. Природа і свобода. Закриті прояви людини. Тіло і плоть. Біологічно-психічні виміри людини. Буття людини, як колективної істоти. Залежність людини від природи. Стихійність людини. Кінцевість людського. Масовість в житті людини. Властивості людини. Інстинкт та інтелект як атрибутивні риси психофізичної сутності людини. Поведінка та інстинкти. Про демаркацію інстинктів та розуму. Несподіваність і неконтрольованість людини. Унікальність людини. Присутність людини. Споконвічність людини. Фундаментальне в людині. Людина як «громадянин двох світів». Необхідність співіснування полярних якостей в людині. Людина як психо-тілесна матерія. Людина як трансцендентальна істота. Макрокосмічність та мікрокосмічність людини. Роль загальнолюдського та індивідуального в людині. Людство.

4.1.3. Про сутність та існування людини. Сутність людини. Міра осягнення сутності людського. Існування людини. Прояви наявних характеристик людини. Парадоксальний характер духу і плоті. Простір, що обмежує духовні здібності людини. Світ наявного буття. Зовнішній світ. Підстави людини. Буття абсолютного прояву людської сутності. Спосіб самоздійснення людини. Особливе відношення, або внутрішній світ. Дуалізм зовнішнього і внутрішнього світів. Характеристики протяжності (дихотомії) і мислення (безумовності). Орієнтація природи на закон світу, свободи на закон думки. Дискретність матеріального і повнота духовного. Повсякденне і особливе в людині. Амбівалентність буття сутності людини. Сутність як даність. Погляд на сутність як об'єкт. Обмеження сутності фактом. Фаталістичне ставлення до дійсності. Гальмування розвитку людини до рівня особистості. Сутність як душа. Погляд на сутність суб'єкт. Внутрішній світ людини як хиткий, мінливий і випадковий. Людина як примхлива реальність. Догматизація внутрішнього світу. Форсування розвитку людини до рівня особистості. Душа, дух, духовний світ. Дух як субстанція. Дух як акциденція. Дух в собі і дух при іншому. Індивідуальна своєрідність внутрішнього світу людини. Духовність як підстава людини і світу, єдине, провідник, що відмічає здібність людини до творення себе і світу.

4.2. Філософське осмислення сутності людини.

4.2.1. Есенційні та екзистенціальні виміри людського. Есенційний критерій людськості. Місце людини в світі. Феномен «Я» і його проблематика. «Я» і «Ти». Діалогічність буття людини. «Ми» (М. Гайдеггер). Межі і можливості діалогу. Особистісні переживання і хвилювання за іншого. Віра. Віруюча і невіруюча людина. Довіра – впевненість – надія. Недовірлива людина. Невпевнена людина. Безнадійна людина. Міри осмислення засобів розформування есенційного простору людини. Свобода. Вольові зусилля людини. Злочин і злочинність. Покарання. Доброчинність і творення добра. Смысл. Безглуздя. Абсурд. Розкутий суб'єкт. Любов. Взаємини. Акт займання. Близькість – віддалення – дистанція. Страждання. Людській біль і біль за людину. Смуток. Беззахисність людини. Безпечна людина. Провина. Сором. Розплата і спокутування. Жаль. Смуток. Каяття. Смерть і безсмертя. Живий зв'язок смерті і безсмертя. Вмирання людського. Кінцевість та нескінченність. Актуальне і потенціальне безсмертя. Екзистенціальний критерій людськості. Життя і існування. Життєвий порив. Справжнє життя і життя справжнім. Буденність. Побутовість. Турбота і піклування. Тривога. Відчай. «Зависання над порожнечою» С.

К'еркегор. Страх. Туга. Проблема людського щастя. Справжнє і штучне щастя. Творення щастя. Нещаслива людина. Нещасна людина. Байдужість. «Межова ситуація» (К. Ясперс). Бунтівна людина. Сторонній. Чужий.

4.2.2. Творчість і самотворення людини. Досвід трансцендування. Досвід трансцендування. Трансценденталії. Трансцендентне та іманентне. Вихід за межі свідомості. Вихід з наявного у невидиме. Акт попадання в незвідане. Прагнення невідомого. Туга за потойбіччям. Досвід споглядання безумовності. Граничне занурення в мислення. Досвід пізнання Неосяжного. Невідчужене знання. Осмислення «більшого за себе». Вірність власного положення. Ідентичність і самоідентичність. Динаміка ідентичності. Свідомість і самосвідомість. Сфера свідомості. Стани свідомості. Структура свідомості. Усвідомлення. Розуміння і розумність. Автор. «Смерть автора» (Р. Барт). Письмо і письменництво. Споглядання. Філософський містицизм – художник, поетичний геній (Новаліс). Оригінальність і копіювання в процесі творчості. Творчість. Творення. Творець і створене. Геній і талант. Процес і продукт людської діяльності. Витвір і вичинка. Імагінація. Уява і фантазія. Фантастичне і містичне. Ілюзія та реальність. Хибність і правдивість відтворення. Самотворення і самовідтворення. Влаштування і підпорядкування. Уявна людина. Вигадана людина. Диво творення і творення дива. «Виправителі людства» (Ф. Ніцше). Критика. Критичне мислення. Креація. Креативне мислення. Творення зі смислом і безглузде діяння. Гра. Й. Гейзінга «Homo ludens».

4.2.3. Людина і особистість. Людина як незбагнена істота. В який спосіб ми дані собі? Особистість. Особливе місце в людині. Людина як подія. Індивід-індивідуальність-особистість. Лице і лик. Натовп. Імпульс діяння «від себе». Сам і самість. Самотність. Усамітнення-ізоляція-самотність. Буття наодинці. Заборона мислити замість себе. Мужність думання собою. Ініціатива. Вакансія. Тюрма: позбавлення свободи. Поневолена людина. Ув'язнення. Вирок. Наглядач і переслідування. Слухняна людина. Звільнена людина. Сповідь. Сповідальність і плітки. Приховування особливого. Дивакуватість. Брехливість і наклеп. Простір тиранії. Самотність тирана. Сутність тирана. Господар і раб. Панування і підкорення. Піднесення. Слава, похвала, лестощі. Падіння кумирів. Ідоли. Вчинок думання. Думка як вчинок. Понадмірність власного. Особистісне зусилля. Зусилля і насилля. Жертва і жертвність. Віктимність. Творення себе об'єктом нещастя. Людина в стані ресентименту. Творення ворога. Втеча від відповідальності. Помста. Нейтралізація особистісного. Вибагливість ставлення до іншого. Управління через стандарт. Керівництво і контроль. Зведення іншого до свого розуміння світу. Приниження. Образа, ганьба, знеславлення. Акт прощення. Ущільнення особистісного простору. Знелюднення людини. Запізнення. Гонка. Темп збування присутності людини. Почуття власної гідності. Гідне мислення людини (Б. Паскаль). Персона. Роздвоєність та цілісність персони.

4.2.4. Призначення і унікальність людини. Доля людини як мислячої сутності. Рокова людина. Улюбленець долі. Фатум. Фортуна. Напередвизначення людини (Аврелій Августин). Напередвизначення і самовизначення. Всеєдність. Єдине. Одиниця-об'єднання-єднання. Всеохопне (К. Ясперс) – трансцендентне в іманентному. Визнання людини. Незамінність людини. Досвід самостійної праці. Спільне і відмінне в людях. Повноцінне і неповноцінне в людині. Сингулярність. Сингулярна множинність. Неповторне. Урок. Унікальність. Зникання і щезнення. Те, що не зникає. «Друге народження». Неповторність особистісних вчинків. Стихійне повторення банальності. Унікальність і повторення. Відсутність унікальності. Пересічна людина. Замінність людини. Втрата моменту. Однаковість. Безглузде одноманіття і необхідність відтворення. Зберігання того, що гідне повторення. Повернення. Ностальгія. Те саме. Виключне. Інше. Різниця. Дискретність. Розрив поступовості. Начало новітнього. Онтологічна зупинка. Потік. Уніфікація і стандартизація людського. Повторення за іншим – наслідування. Одержимість різниці. Узагальнення і зрощення. Прихильність і приставання. Відчуження. Акт подолання людського. Зняття людини в людині. Надлюдське. Співвідношення «тесамості» та «іншого» (Микола Кузанський). Досвід вішання на людину того, на що вішають людину. Хрест. Еквівалент людини. Неможливість уникання належного. Належність незворотного. «Одновимірна людина» (Г. Маркузе). Марнота. Нікчемність повторення. Переосмислення.

4.2.5. Питання смислу людського буття. Смысл людського буття. Орієнтація людини на правильність. Смысл і абсурд. Логос свободи. Інтерес як конституант життєдіяльності

розумної істоти. Прояви інтересу. Цікавість та зацікавленість. Нецікаве. Культурна та цивілізована людина. Специфіка інструментальної діяльності. Суб'єкт-об'єктна парадигма інструментальної діяльності. Конструювання. Настанова на оволодіння дійсністю. Цілераціональність та роль зряддєвості. Особливості комунікативної діяльності. Спонтанний характер комунікативних порядків. Специфіка посередників в комунікації. Комунікативний інтерес та розуміння. Роль мови, традиції, норми, цінності тощо. Відкритість комунікації. Комунікація та громадський стан сучасного суспільства. Людина як «людина світу». Інформація. Вплив інформаційних введів на свідомість людини. Новини. Екранна людина. Техніка. Людина перед стіною небачених технологічних досягнень. Тотальний технократизм епохи. Проблеми ідентичності людини в постіндустріальну добу. Трансгуманізм. Смысл та символ. Подвійність символу. Квазіінструментальність символу. Роль символічних форм в розумінні, витлумаченні та артикуляції життєвого світу. Унікальність смыслу та універсальність цінності. Роль цінності в задаванні універсальної ситуації розуміння. Ефект «надчуттєвої дії» цінностей. Квазіінстинктивний прояв цінностей. Первинне переживання цінностей в емоційних прагненнях. Формалізм та максималізм імперативного задавання цінностей. Прогнози майбутнього людини (Ю.Н. Харарі та ін.).

4. Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в УДУ імені Михайла Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.

**5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (ІСПИТУ)
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Михайла Драгоманова**

**Кафедра філософії
Вступний іспит з філософської антропології**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Філософська антропологія як метафізика людини.
2. Критичне мислення. Креація. Креативне мислення.
3. М. Гайдеггер як антрополог.

Затверджено на засіданні кафедри філософії протокол № 10 від 08 травня 2024 р.

Голова комісії: Андрущенко В.П. – академік НАПН України, доктор філософських наук, професор

**Члени комісії: Гончаренко К.С. – кандидат філософських наук, доцент
Глушко Т.П. – доктор філософських наук, професор
Матюшко Б.К. – кандидат філософських наук, доцент**

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ДО ВИПРОБУВАННЯ

Основні:

1. Августин, святий. Сповідь. Переклад В.С. Бойка; передмова і примітки П.О. Ніколова; худож.-ілюстратор І.І. Ячін; худож.-оформлювач Б.П. Бублик. Харків: Фоліо. 2012. 346 с. (Серія «Бібліотека світової літератури»).
2. Бадью А. Етика. Нарис про розуміння зла. Пер. з фр. В. Артюха і А. Рєпи. Київ: Комубук. 2016. 192 с.
3. Баландые Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. О. Хоми. Київ: Альтпрес. 2002. 252 с. (Серія «Сучасна гуманітарна бібліотека»).
4. Бубер М. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Пер. з нім. Київ: Дух і літера. 2012. 272 с.
5. Вандельфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого. Пер. з нім. В. Кебуладзе. Київ: ППС-2002. 2004. 206 с. (Серія «Сучасна гуманітарна бібліотека»).
6. В'єйорка М. Віднайдення сенсу (Суб'єкт перед лицем глобалізації). Пер. з фр., передмова, примітки В. Омелянчика. Київ: Стилос. 2017. 288 с. (Серія «Сучасна французька думка». Книга 3).
7. Досвід людської особи. Нариси з філософської антропології. Львів: Свічадо. 2000. 388 с.
8. Жижек С. Як читати Лакана. Пер. з англ. П. Швед. Київ: Комубук. 2019. 168 с.
9. Кайку М. Майбутнє розуму. Наукові спроби осягнути, вдосконалити і підсилити інтелект. Пер. з англ. А. Кам'янець. Львів: Літопис. 2020. 408 с.
10. Камю А. Міф про Сізіфа. Бунтівна людина. Пер. з фр. О. Жупанський. Харків: Фоліо. 2022. 448 с. (Серія «Зарубіжні авторські зібрання»).
11. Кант І. Критика практичного розуму. Пер. з нім. Київ: Юніверс. 2004. 240 с. (Серія «Філософська думка»).
12. Кассієр Е. Дослідження людини. Вступ до філософії культури. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.* За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 174–186.
13. Кримський С. Під сигнатурою Софії. Київ: Видавничий дім «КМ Academia». 2008. 367 с.
14. Левінас Е. Етика і безконечність. Діалоги з Філіппом Немо. Пер. О. Білий. Port-Royal. 2001. 134 с.
15. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Пер. з нім. А. Савченко. Харків: Фоліо. 2019. 256 с. (Серія «Зарубіжні авторські зібрання»).
16. Ортега-і-Гассет Х. Роздуми про Дона Кіхота. Пер. з ісп. Г. Верби. Київ: Дух і Літера. 2012. 216 с.
17. Платон. Бенкет. Пер. з давньогрецької і коментарі У. Головач, вступ. стаття Дж. Реале. Вид. 2-е, випр. Львів: Видавництво Українського католицького університету. 2018. Лі+220 с.
18. Рікер П. Сам як інший. Пер. з фр. 2-е вид. Київ: Дух і літера. 2002. 456 с.
19. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. Пер. з фр. В. Лях, П. Таращук. Київ: Основи. 2001. 835 с.
20. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.* За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 206–216.
21. Федорика Д. Філософія дару: збірник есеїв. Пер. з англ. О. Панич. Львів: Видавництво Українського католицького університету. 2017. 248 с. (Серія «Антологія персоналістичної думки». Випуск 4).
22. Франкл В. Людина у пошуках справжнього сенсу: психолог у концтаборі. Пер. з англ. О. Замойська. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2016. 160 с.
23. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Лекції. Пер. з нім. П. Таращук. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2015. 480 с.

24. Фрейд З. Я та Воно. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.* За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 293–302.
25. Фромм Е. Втеча від свободи. Пер. з англ. М. Яковлев. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2019. 288 с.
26. Фромм Е. Мати або бути? Пер. з англ. Г.В. Яновська. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2020. 304 с.
27. Фуко М. Наглядати й карати. Пер. з фр. П. Таращука. 2-е вид. Київ: КомуБук. 2020. 452 с.
28. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Пер. з англ. Т. Сахно. Київ: Наш Формат. 2020. 192 с.
29. Харарі Ю.Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Пер. з англ. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2016. 544 с.
30. Харарі Ю.Н. Homo Deus. Людина божественна: За лаштунками майбутнього. Пер. з англ. Київ: Book Chef. 2018. 464 с.
31. Хейлз К.Н. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці. Пер. з англ. Київ: Ніка-Центр. 2013. 426 с. (Серія «Зміна парадигм»).
32. Шаап С. Мстива отрута. Ріст невдоволення. Пер. з нідерландської С. Святенка. Київ: Видавництво Жупанського. 2015. 224 с.
33. Швейцер А. Культура і етика. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.* За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 609–621.
34. Шелер М. Місце людини в Космосі. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.* За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 261–269.

Додаткові:

1. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Навч. посібн. За ред. Г.І. Волинки. 3-є вид. Київ: Каравела. 2021. 368 с. (Серія «Українська книга»).
2. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія. Навч. посібн. За ред. Г.І. Волинки. 3-є вид. Київ: Каравела. 2021. 464 с. (Серія «Українська книга»).
3. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 1. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 3-є вид. Київ: Дух і літера. 2011. 567 с.
4. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 2. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 2-є вид. Київ: Дух і літера. 2011. 488 с.
5. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 3. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 2-є вид. Київ: Дух і літера. 2013. 328 с.
6. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 4. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 2-є вид. Київ: Дух і літера. 2016. 440 с.
7. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В.І. Ярошовця. 2-є вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.
8. Кремень В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник. Київ: Книга. 2005. 528 с.
9. Пазенок В.С. Філософія: Навч. посіб. Київ: Академвидав. 2008. 280 с.
10. Подольська Є.А. Філософія: Підручник. Київ: Фірма «Інкос»; Центр навчальної літератури. 2006. 704 с.
11. Саух П. ХХ століття: Підсумки. Київ: МП Леся. 2009. 284 с.
12. Табачковський В., Булатов М., Хамітов Н. Філософія: світ людини: Курс лекцій: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Либідь. 2003. 432 с.
13. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. 621 с.
14. Філософія. Підручник. За заг. ред. В. Кременя, М. Горлача. Харків: Прапор. 2004. 736 с.
15. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія. Пер. з нім. В. Кебуладзе. 2-є вид. Київ: Дух і літера.

Наявні в електронних бібліотеках (для online-підготовки):

1. Аристотель. Нікомахова етика. Пер. з давньогрецької, коментарі В. Ставнюк. Київ: Аквілон-плюс. 2002. 480 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”». https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle/Nikomakhova_etyka.pdf? Назва з екрана.
2. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Пер. з фр. В. Ховхун. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2004. 230 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”». https://shron1.chtyvo.org.ua/Jean_Baudrillard/Symuliakry_i_symuliatsiia.pdf? Назва з екрана.
3. Ніцше Ф. Шопенгауер як вихователь. Сутінки ідолів. Пер. з нім. А. Савченко; худож.-оформлювач О.А. Гугалова-Мешкова. Харків: Фоліо. 2020. 187 с. (Серія «Зарубіжні авторські зібрання»). [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”». https://shron1.chtyvo.org.ua/Nietzsche_Friedrich/Shopenhauer_iak_vykhovatel_Sutinky_idoli_v.pdf? Назва з екрана.
4. Рікер П. Інтелектуальна автобіографія. Любов і справедливість. Пер. з фр. Київ: Дух і літера. 2002. 114 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”». https://shron1.chtyvo.org.ua/Riceur_Paul/Liubov_i_spravedlyvist.pdf
5. Свендсен Л. Філософія свободи. Пер. з норвезької Софії Волковецької. Київ: Ніка-Центр; Львів: Видавництво Анетти Антоненко. 2016. 336 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”». https://shron1.chtyvo.org.ua/Svendsen_Lars/Filosofiiia_svobody.pdf? Назва з екрана.
6. Філософія як історія філософії: Підручник. За заг. ред. В.І. Ярошовця. Київ: Центр учбової літератури. 2010. 648 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Bychko_Ada/Filosofiiia_iak_istoriia_filosofii.pdf? Назва з екрана.
7. Фромм Е. Мистецтво любові. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2017. 192 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”». https://shron1.chtyvo.org.ua/Fromm_Erich/Mystetstvo_liubovi.pdf? Назва з екрана.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. Місце та роль філософської антропології у структурі філософського знання.
2. Філософська антропологія як метафізика людини.
3. Основні проблемні вектори філософсько-антропологічних досліджень.
4. Філософсько-антропологічна проблематика у думці Стародавнього Сходу.
5. Ідеї філософської антропології в добу Античності.
6. Філософсько-антропологічні орієнтації Середніх віків та Відродження.
7. Особливості філософсько-антропологічних ідей Нового часу та Просвітництва.
8. Філософсько-антропологічні аспекти ірраціоналізму XIX ст.
9. Виникнення «філософської антропології» як окремого напрямку та традиції (М. Шелер, А. Гелен, Г. Плеснер, Е. Ротхаккер).
10. Переосмислення класичних метафізичних засад антропології в екзистенціалізмі.
11. Абсолютизація виявів людини. Історичні уявлення про людину.
12. Версії антропогенезу (класифікація і загальна характеристика).
13. Натуралістичні версії антропогенезу.
14. Об'єкт, предмет і завдання філософської антропології.
15. Повсякденне і особливе в людині. Амбівалентність буття сутності людини.
16. Есенціалістське та екзистенціалістське розуміння людини.
17. Інстинкт та інтелект як атрибутивні риси психофізичної сутності людини.
18. Специфіка людського буття в контексті філософсько-антропологічних досліджень XX

століття.

19. Поведінка та інстинкти. Про демаркацію інстинктів та розуму.
20. Людина як «громадянин двох світів».
21. Сутність людини. Міра осягнення сутності людського.
22. Існування людини. Прояви наявних характеристик людини.
23. Парадоксальний характер духу і плоті.
24. Сутність людини як даність та як душа.
25. Дух – душа – духовність як філософсько-антропологічні проблеми.
26. Дух при собі та дух при іншому.
27. Феномен «Я» і його проблематика.
28. Близькість – віддалення – дистанція: філософсько-антропологічні виміри.
29. Смерть та безсмертя.
30. Кінцевість людського. Онтологічні виміри людського.
31. Життя та існування. Життєвий порив і життєвий план.
32. Досвід трансцендування. Трансценденталії.
33. Ідентичність і самоідентичність. Динаміка ідентичності.
34. Свідомість і самосвідомість.
35. Творчість і творення. Імагінативний реалізм.
36. Критичне мислення. Креація. Креативне мислення.
37. Супранатуралістичні версії антропогенезу.
38. Простір тиранії. Сутність тирана.
39. Жертва і жертвність. Віктимність.
40. Феномен ресентименту. Творення ворога.
41. Знелюднення людини і почуття власної гідності.
42. Догматизація внутрішнього світу людини.
43. Досвід виправлення людського. Ф. Ніцше.
44. Свобода та вільна гра уяви в специфічних мотиваціях людського розуму.
45. Свідомість як акт-вчинок істоти розумної. Вчинок думання.
46. Індивід – індивідуальність – особистість.
47. Онтологічний статус інтересу. Інтерес як конституант життєдіяльності істоти розумної.
48. Цілераціональність та роль знаряддєвості. Предметність та загально-значимість.
49. Особливості комунікативної діяльності та її розмежування з інструментальною, статус учасників комунікативної діяльності.
50. Життєвий світ та інтенціональні акти свідомості.
51. Свідомість та совість. Інтенціональність та совість.
52. Смысл та символ. Подвійність символу. Квазіінструментальність символу.
53. Унікальність смыслу та універсальність цінності. Роль цінності в задаванні універсальної ситуації розуміння.
54. Індивідуалізація досвіду в контексті історичності. Фактичність та проєктивність в переживанні історичності.
55. Символ та міф в контексті історичності людського існування.
56. Присутність «іншого» у свідомості та бутті.
57. Анонімне та особистісне. Лик та лице.
58. Відчуження та самовідчуження. Невідчужуваність людського.
59. Персоналістська спрямованість діалогічності, її прояв у відношенні до природи, людини, Бога. Досвід М. Бубера.
60. Інший як чужий. Ставлення до іншого.
61. Самотність та самість. Самотність та відчуження.
62. Розуміння і розумність. Автор. «Смерть автора» (Р. Барт).
63. Смысл людського буття. Смысл, сенс, абсурд.
64. Напередвизначення людини (Аврелій Августин). Напередвизначення і самовизначення.
65. Одиниця – об'єднання – єднання. Всеохопне (К. Ясперс).

66. Повноцінне і неповноцінне в людині. Сингулярність..
67. Унікальність і повторення. Пересічна та оригінальна людина.
68. Зняття людини в людині. Надлюдське.
69. Співвідношення «тесамості» та «іншого» (Микола Кузанський).
70. Еквівалент людини. Гуманізм і трансгуманізм.
71. Свідоме та несвідоме. Неоднорідність та роздвоєність свідомості. Буття свідомості та самосвідомість.
72. Смысл та інтерес. Цікаве та зацікавленість.
73. Персона. Роздвоєність та цілісність персони в контексті несвідомого.
74. Метафізика надії (Г. Марсель).
75. Е. Фромм про свободу як визначальну рису людської сутності.
76. Філософсько-антропологічний зміст фрейдизму та неофрейдизму.
77. Основоположники філософської антропології ХХ ст. про подолання людиною власної обмеженості.
78. Роль розвантаження у людському існуванні (А. Гелен).
79. Філософсько-антропологічні ідеї у неокантіанстві. Е. Кассіреер.
80. М. Гайдеггер як антрополог.
81. Проблема особистості і маси. Х. Ортега-і-Гассет.
82. Філософсько-антропологічні аспекти доктрин В. Вернадського та П. Тейяра де Шардена.
83. К. Леві-Стросс і його антропологічний проєкт.
84. Й. Гейзінга про гру як елемент культури та сутності людини.
85. Влада як прояв сутності людини. М. Фуко і Ж. Баландьє.
86. Філософсько-антропологічні аспекти постмодерну.
87. Ідентичність людини. Особливості її становлення, розвитку та осмислення.
88. Феномен постлюдини.
89. Прогнози щодо змін повсякдення та сутності людини.
90. Усамітнення-ізоляція-самотність. Буття наодинці.

Додаток 1

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ ВСТУПНИКОМ ДО АСПІРАНТУРИ НА ОСВІТНЬО-НАУКОВУ ПРОГРАМУ «ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ» ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ PhD (ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ) ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 033 «ФІЛОСОФІЯ»

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Реферативна робота для вступного випробування з «Філософської антропології» – це наукове дослідження, яке виконується *самостійно* з відповідної проблематики. Вона має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих попередніх знань, умінь і навичок зі сфери власного дослідницького інтересу у його взаємозв'язку з філософією. Обов'язковим при написанні реферату, є *наявність власних дослідницьких пошуків*.

Обсяг реферативної роботи становить 22 – 24 сторінки друкованого тексту (1 д. а.), без урахування додатків і списку джерел літератури. Список літератури повинен нараховувати не менше 25 – 30 наукових джерел (у відповідності одне джерело на одну сторінку тексту), 10% з яких – це джерела іноземною мовою.

Обов'язковим у реферативній роботі є посилання на джерела та матеріали, а також будь-яку іншу запозичену інформацію. Реферативна робота аспіранта є авторським твором, що виключає недоброчесне використання інформаційних джерел без відповідного та належного їх зазначення в роботі.

II. СТРУКТУРА та СКЛАДОВІ реферативної роботи:

- титульний аркуш;
- зміст (план роботи з вказівкою на всі структурні елементи роботи);
- вступ (*актуальність теми реферату, об'єкт, предмет, ступінь розробленості теми, мета й завдання дослідження, теоретико-методологічна база роботи, наукова гіпотеза, наукова новизна, апробація роботи (якщо така є), структура роботи*);
- розділи, підрозділи, пункти, підпункти й висновки;
- загальні висновки;
- список джерел і літератури;
- додатки (у разі потреби);
- іменний і предметний покажчики (за бажанням автора).

III. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ

3.1. *Титульний аркуш.* На титульному аркуші **обов'язково** мають бути зазначені:

- назва вищого навчального закладу та структурних підрозділів, де виконується робота;
- назва роботи (вказується по центру сторінки, Caps Lock-ом);
- прізвище, ім'я, по батькові автора роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання наукового керівника.

3.2. *Зміст.* Зміст подається на початку реферату. В ньому вказуються найменування та початкові сторінки всіх розділів, підрозділів та пунктів, що виокремлюються в роботі як структурні, а також вступ, висновки, список використаних джерел та матеріалів тощо.

3.3. *Перелік умовних позначень, символів, скорочень* (в разі необхідності) формується окремим списком та друкується після змісту, але перед вступом. Перелік скорочень друкується двома колонками та виставляється в алфавітному порядку: зліва зазначається аббревіатура, справа – розшифрування скорочення. **NB!** Якщо у роботі застосовується три чи менше скорочень, вони не виносяться окремим списком, а розшифровування здійснюється у тексті (у примітці чи за першого посилання).

3.4. *Вступ.* У вступі розкривається сутність наукової проблеми (фактична наявність), її значення, підстави та вихідні дані до розробки теми, а також обґрунтування необхідності даного дослідження. Вступ включає в себе: актуальність теми, об'єкт та предмет дослідження, мету та завдання, методи, які застосовуються в роботі, теоретичне підґрунтя (роботи чи авторів, які виступають основою дослідження), а також наукову гіпотезу та наукову новизну, апробацію дослідження (в разі наявності практичної складової в роботі та відповідних практичних результатів) та структуру роботи.

Актуальність теми дослідження обґрунтовується на підставі співставлення (порівняння) вже існуючих теорій, думок, досліджень щодо обраної проблематики та позиції автора, яка буде розглядатися в роботі. **NB!** Неприпустимими в актуальності є: пряме цитування, необґрунтованість тез та відсутність аргументації думок.

Об'єкт дослідження вказується у відповідності до поля дослідницьких пошуків, щодо предмету, то він повинен бути узгодженим з темою дослідження. **NB!** Фактично тема дослідження та її **предмет** – збігаються.

Методи дослідження перераховують відповідно до змісту роботи, зазначаючи, що саме досліджувалося тим чи іншим методом.

Наукова новизна повинна містити лише нові наукові положення, результати, які отримав автор. У науковій новизні потрібно відобразити відмінність результатів наукового пошуку автора роботи від вже відомих та вказати їх ступінь (отримано вперше, вдосконалено, набуло подальшого розвитку тощо).

Апробація роботи формується на основі практичного застосування результатів дослідження або можливостей такого. Подаючи дані про апробацію, автор реферату має вказати, на яких конференціях, симпозіумах тощо було оприлюднені результати дослідження. Також, якщо в наявності є публікації, відповідні до теми дослідження, автор має вказати їх назву та вихідні дані. Поряд з цим, вказуються всі інші (додаткові) матеріали, джерела та ін., де були висвітлені чи презентовані результати дослідження.

3.5. *Основна частина.* Основна частина реферату складається з розділів, підрозділів, пунктів та підпунктів. Кожен розділ починається з нової сторінки. На початку кожного розділу можлива невелика за обсягом (1 – 2 абзаци) передмова а якій зазначаються методи та підходи, а також аспект проблематики, який буде розглянуто в підрозділах. В кінці розділу **обов'язково має бути висновок до розділу.**

У розділах основної частини реферативної роботи, має міститися:

- огляд літератури та матеріалів, які становлять теоретичне підґрунтя роботи;
- методи та методологія дослідження;
- аналітична складова (з урахуванням проведених теоретичних, історичних, соціологічних розвідок та експериментів);
- аналіз та узагальнення вищезазначених пунктів. **NB!** Зазвичай ці елементи структури роботи прописуються в першому розділі та **не повинні перевищувати 20 % від загального обсягу реферату.**

Другий розділ, як правило, присвячується обґрунтуванню специфічності проблематики дослідження. Всі наступні розділи є висвітленням авторської позиції: розкриття того нового, що автор особисто вносить в розробку проблеми. Виклад матеріалу підпорядковується одній ідеї, що чітко визначена автором, тому кожен наступний розділ має логічно продовжувати попередній.

3.6. *Висновки.* Висновки – це виклад найсуттєвіших ідей, думок, результатів, що сформувався в процесі написання наукової роботи. Окремим пунктом у висновках зазначаються рекомендації щодо наукового та практичного застосування результатів дослідження. **NB!** Висновки є авторським підсумком щодо роботи, тому будь-яке цитування є виключеним.

3.7. *Список використаної літератури.* Формування і перелік застосованих у дослідженні джерел, може проводитися декількома шляхами:

- за порядком посилань у тексті;
- у алфавітному порядку, за прізвищами згадуваних (цитованих) у роботі авторів;
- у хронологічному порядку. **NB!** *Бібліотечний опис джерел складають у відповідності до чинних вимог та стандартів з бібліотечної та видавничої справи.*

3.8. *Додатки.* У разі необхідності, до додатків включаються допоміжні матеріали, необхідні для відтворення всього загалу в розумінні та сприйнятті реферативної роботи (схеми, таблиці, малюнки, графіки, тести, результати соціологічних досліджень тощо).

IV. ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ

Реферативна робота виконується в наступному вигляді: **формат** – А4 (210×297 мм), **інтервал** – 1.5, **шрифт Times New Roman**, **кегель** – 14. Нумерацію наводять у правому верхньому куті сторінки (титульний аркуш залічують до загальної нумерації сторінок, **номер сторінки на титульному аркуші не зазначають**). Основний текст форматується: **вирівнювання – по ширині**. Друкуючи текст, залишають **верхнє, нижнє, праве поля по 20 мм, лівє – 30 мм. Абзаційний відступ – 12,5 мм.**

ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, НАЗВИ РОЗДІЛІВ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ як назви складових частин – Caps Lock, вирівнювання – по центру, крапка в кінці назви не ставиться. Кожен з вищезазначених структурних елементів роботи починається з нової сторінки, підрозділи ж є продовженням попереднього тексту. Розділи позначаються римськими цифрами (I, II, III), для нумерування підрозділів застосовують індексаційну систему з використанням арабських цифр, наприклад: 1.1; 1.1.1; 1.1.2; 1.2; 1.2.1; 1.2.2; 1.3; 1.3.1.

Реферативна робота повинна містити **нумерований список літератури**, використаної для розробки теми дослідження. Для нумерування додатків використовують арабські цифри. Нумерація таблиць та схем складається з номера розділу та порядкового номеру ілюстрації, що зазначено в додатках. Наприклад, «Таблиця 1.2», «Схема 2.4».

Обов'язковим у реферативній роботі є цитування. Всі згадувані джерела мають відобразитися в роботі у вигляді відповідних посилань. Посилатися слід на останні видання.

Посилання на більш ранні видання, допускається лише у тому випадку, якщо наступне видання не містить частини матеріалу.

Якщо дослідник використовує відомості з джерел, що є значними за обсягом сторінок (монографія, оглядова стаття тощо), він повинен точно вказати сторінку з якої цитується текст. Посилання на джерела, в реферативній роботі зазначаються з урахуванням порядкового номера джерела в списку використаної літератури, внесеними в квадратні дужки з додаванням номеру сторінки джерела (наприклад, [2, с. 47]).

Пряме цитування, має бути повним без скорочення та перекручування думок автора. В разі випущення з тексту якогось фрагменту, при формуванні розриву в цитуванні ставляться три крапки.

При непрямому цитуванні, переказі, викладенні думок своїми словами, слід бути гранично коректним та точним, особливо при оцінці результатів дослідження на яке відбувається посилання.

V. ДОДАТКОВІ ПОЛОЖЕННЯ

При написанні реферативної роботи обов'язково варто звернути увагу на наступне:

- актуальність теми реферату має містити відповідність досліджуваної проблематики щодо сучасного стану розвитку філософського знання;
- дослідження має відповідати принципу об'єктивності;
- реферативна робота повинна відповідати всім показникам академічної доброчесності;
- в роботі має бути чітке формулювання об'єкту, предмету, наукової проблеми, мети, завдань та методів дослідження;
- в дослідженні має прослідковуватися аналіз рівня розробленості теми;
- в дослідженні повинна бути наявною правильність структури та рубрикації;
- фактичний матеріал повинен відповідати методологічним нормам;
- висновки аргументовані та обґрунтовані;
- текст реферату має відповідати правильному написанню з застосуванням граматики та пунктуації;
- текстова форма має містити відповідність вимогам державних, міждержавних та міжнародних стандартів, а також науковому стилю викладу;
- необхідність своєчасного виконання роботи.

Виклад матеріалу повинен відповідати академічним вимогам до оформлення наукових робіт та має бути викладений в науковому стилі.

На реферативну роботу пишеться рецензія, яка відповідає встановленій формі. Завідувач кафедри філософії, розглянувши реферат і рецензію, ухвалює рішення про його попередній розгляд, який відбувається на засіданні кафедри й на якому ухвалюють рішення про допуск аспіранта перед державною екзаменаційною комісією.

NB! Реферативна робота не може бути оцінена задовільно, якщо вона не відповідає вищезазначеним критеріям.

VI. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ

<i>За шкалою університету</i>	<i>Визначення якості тексту реферативної роботи</i>	<i>Характеристика якості тексту реферативної роботи</i>
0-59 бали	Низька (незадовільно)	Ставиться за грубі порушення в оформленні реферативної роботи; поверхове розкриття її теми як майбутнього власного дисертаційного дослідження, за наявні значні фактичні помилки; за виявлення під час співбесіди відсутності орієнтування у тексті реферативної роботи; за виявлений академічний плагіат. Реферативна робота підлягає повторному виконанню з дотриманням усіх встановлених вимог.

60-69 балів	Задовільна (задовільно)	Ставиться за порушення в оформленні реферативної роботи, часткове розкриття її теми, що спричиняє необхідність співбесіди; відсутність авторської позиції; за алогічну структуру змісту реферативної роботи. При оцінюванні загальної готовності вступника до навчання в аспірантурі береться до уваги оцінка за його усну відповідь на вступному іспиті з дисципліни «Філософська антропологія».
70-89 балів	Достатня (добре)	Ставиться за комплексне розкриття теми, представлення її як майбутнього власного дисертаційного дослідження; за логічну структуру змісту; за наявні огріхи в оформленні та у змісті реферативної роботи (недостатньо розкриті деякі положення) і їх усвідомлення.
90-100 балів	Висока (відмінно)	Ставиться за належне оформлення реферативної роботи; системне розуміння теми майбутнього власного дисертаційного дослідження; за використання методів формальної та діалектичної логіки, феноменології, герменевтики, структурного та компаративного аналізу; інноваційну й оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми; за ґрунтовну структуру змісту реферативної роботи; повне дотримання вимог академічної доброчесності.